

LAUSUNTO

16.1.2017

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Viite: Luonnos hallituksen esitykseksi alkoholilain kokonaisuudistukseksi 22.11.2016

Asia: Lausuntopyyntö STM075:00/2011

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 218 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä on 68 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Ritva Varamäki ritva.varamaki@soste.fi , puh. 040 530 2223

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Society for Social and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä. Alla yhteenveto lausunnosta:

-saatavuutta ei pidä lisätä vaan vähentää. SOSTE katsoo, että lakiesitystä ei pitäisi antaa nykyisessä muodossa. Lakiluonnoksen vahva elinkeinon intressin korostuminen vahvistaa vähittäiskaupan ja panimoiden myyntiä, mutta tuhoaa kansanterveyttä ja ihmisten työkykyä sekä lisää merkittävästi muun elinkeinoelämän tuottavuuden menetyksiä kokonaisuudessaan ja sekä lisää merkittävästi kansantalouden kustannuksia. Tähän Suomella ei ole varaa.

-SOSTE edellyttää, että alkoholilakiin kirjoitetaan tarkoituspäälän rinnalle täsmällinen kansanterveyslähtöinen tavoite ja sitä toteuttavat tutkimukseen perustuvat ja kustannustehokkaat toimenpiteet, arviointi-indikaattorit sekä arvioinnin ajankohta. Näin on toimittu esimerkiksi tupakkalakia laadittaessa.

-SOSTE esittää alkoholilain tavoitteeksi kokonaiskulutuksen vähentämistä 10 prosentilla vuoteen 2020 mennessä WHO:n kroonisten kansansairauksien toimintaohjelman 2013-2020 mukaisesti.

-SOSTE esittää, että elintarvikeliikkeissä, kioskeissa ja huoltamoilla myydään vain 3,5% tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholijuomia ja kaikki muu alkoholijuomien vähittäismyynti tapahtuu Alkon myymälöissä.

-SOSTE esittää kohdistettua haittaveroa limuviinoille nuorten ja naisten alkoholihaittojen ehkäisemiseksi.

-SOSTE edellyttää lakiluonnokselle lapsivaikutusten ennakoarviointia

-SOSTE esittää turvallisuuden kehittämistä yhdessä SM:n kanssa

-SOSTE esittää, että kansalaisten mielipide huomioidaan päätöstä tehtäessä

-SOSTE tukee ravintolatoiminnan säädösten purkua siltä osin kun niillä on vain vähän tai ei ollenkaan kansanterveyttä vaarantavia vaikutuksia.

SOSTEN KANTA LAKILUONNOKSEEN

Yleistä

Suomi kuuluu niihin harvoihin maihin, joissa alkoholin kulutus ja haitat ovat kasvaneet viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. Tästä huolimatta alkoholipolitiikkaa on liberalisoitu päinvastoin kuin monissa Euroopan maissa; esimerkiksi Italia on kääntänyt kulutuksen alle Suomen kulutustason. Ruotsi ja Norja ovat hyviä esimerkkejä siitä, että systemaattisen alkoholipolitiikan ja vaikuttavien keinojen avulla kulutus ja haitat on mahdollista pitää matalalla tasolla toimintaympäristön muutoksista huolimatta. Nyt myös Viro on kansanterveysyistä kiristämässä oluen verotusta 70%. Hintataso jää hiukan matalammaksi kuin Suomen, mutta auttane osaltaan hillitsemään matkustajatuontia. Suomen naapurimaista ei siis tule paineita alkoholipolitiikan keventämiseen.

Suomessa on kevennetty erityisesti alkoholin saatavuutta ja vuonna 2004 alkoholiveroa, mikä nosti kokonaiskulutuksen huippulukemiin. Kulutus on kuitenkin saatu kääntymään laskuun; keskeisenä keinona on ollut viisi veronkorotusta viime vuosien aikana. Myös taloudellinen laskee kulutusta. Koska alkoholi on merkittävin yksittäinen taustatekijä myös kansansairauksien synnyssä, tämä positiivinen suunta toteuttaa myös Maailman terveysjärjestön suosituksia pitkäaikaisten kansansairauksien ehkäisemiseksi ja alkoholin kulutuksen vähentämiseksi. Lakiluonnoksessa ehdotetut saatavuutta koskevat toimenpiteet kääntävät kulutuksen kasvuun.

Kulutuksen taso on edelleen korkea. On olemassa laaja kansallinen ja kansainvälinen tutkimusnäyttö, jonka mukaan alkoholihaittoja ehkäistään tehokkaimmin yleisillä, koko väestöön kohdistuvilla toimenpiteillä, kuten esimerkiksi rajoittamalla alkoholijuomien fyysistä ja taloudellista saatavuutta.

Edellä mainituista syistä SOSTE katsoo, että lakiesitystä ei pitäisi antaa nykyisessä muodossa. Alkoholin saatavuutta ei pidä lisätä vaan vähentää. Lakiluonnoksen vahva elinkeinon intressin korostuminen lisää alkoholin saatavuutta vahvistamalla vähittäiskaupan ja panimoiden myyntiä, mutta tuhoaa kansanterveyttä ja ihmisten työkykyä sekä lisää merkittävästi muun elinkeinoelämän tuottavuuden menetyksiä kokonaisuudessaan sekä lisää kansantalouden kustannuksia. Tähän Suomella ei ole varaa.

SOSTE lähtee lausunnossaan kansanterveysnäkökulmasta ja siitä tosiasiaista, että alkoholijuomat ovat syöpävaarallisia ja sikiöille myrkyllisiä aineita, jotka eivät täytä EY:n elintarvikeasetuksen asettamia turvallisuusvaatimuksia. Siksi niitä ei voida pitää tavallisina kulutushyödykkeinä eikä niiden myyntiä voida edistää samalla tavoin kuin muiden kulutushyödykkeiden. Alkoholijuomien käytölle ei voida määrittää turvarajaa.

Alkoholi aiheuttaa riippuvuutta ja siten huomattavaa fysiologista, psykologista ja sosiaalista vahinkoa ja se on merkittävin yksittäinen riskitekijä myös kansansairauksien synnyssä.

Tutkimustiedon mukaan perinnöllinen taipumus alkoholin väärinkäyttöön on riskitekijä joidenkin yksilöiden kohdalla.

Suhde perustuslakiin: Väestön terveys vastaan itsemääräämisoikeus ja henkilökohtainen vapaus

Perustuslain 19 §:n mukaan julkisen vallan on edistettävä väestön terveyttä ja tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu sekä turvattava riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Lakiluonnos ei tue tätä. Voidaan kysyä, ovatko lakiluonnoksessa esitetyt itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen vapauden lisääntyminen sellaisia perusteita, joilla voidaan perustella perustuslain velvoitetta ihmisten terveyden edistämisestä ja lasten ja perheiden tukemisesta, kun kyseessä on monella tavalla haitallisen aineen myynnin kasvattaminen. Voidaan kysyä myös, pystyykö yhteiskunta turvaamaan riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, joita paljon hoitoa vaativat alkoholisairaudet ja kansansairaudet vaativat. Voidaanko myös olettaa, että kaikilla kansalaisilla on riittävästi tietoa alkoholin haitallisuudesta ostopäätöstä tehdessään varsinkin, kun alkoholipakkauksilta ei edellytetä tuotetietoja eikä varoitusmerkintöjä.

LUKU 1 - Yleiset säädökset

1 § Lain tarkoitus

Lakiluonnoksen tarkoitus ja keinot ovat ristiriidassa

Alkoholilain tarkoituksena on alkoholin aiheuttamien haittojen vähentäminen. Hämmästyttä herättää lakiluonnoksessa ehdotetut alkoholin saatavuutta lisäävät toimenpiteet, jotka ovat täysin ristiriidassa lain tarkoituksen kanssa. Luonnoksessa on myös ohitettu alkoholipolitiikka ja lainvalmistelua linjaavat ¹ ja ohjaavat ² asiakirjat. Luonnos on ristiriidassa myös hallituksen oman hallitusohjelman ja sitä toteuttavien terveyden edistämisen, lapsiperheiden tukemisen sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisen kärkihankkeiden tavoitteiden kanssa. Vahva ristiriita on myös myös sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen kanssa, jolla tavoitellaan sosioekonomisten terveyserojen kaventamista ja mittavia taloudellisia säästöjä.

Lakiin tulee kirjata selkeä tavoite

Lakeja säädetään ja muutetaan tavoiteltujen vaikutusten aikaansaamiseksi. Viime vuosina lainsäädännössä tavoitteenasettelun merkitys on korostunut lakien vaikutusten arviointiin liittyvien vaatimusten kasvun myötä. Alkoholilaki on sosiaali- ja terveyspolitiikan alaan lukeutuva laki, joten sen tulee lähteä ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Alkoholilailla on oltava selkeä kansanterveyslähtöinen tavoite, jota tulee toteuttaa tutkimusnäyttöön perustuvilla toimenpiteillä, jotka alkoholin kyseessä ollen ovat verotuksen ja saatavuuden säätely. Nyt esitetty saatavuuden

¹ Valtioneuvoston periaatepäätös alkoholipolitiikan linjauksista, STM 2003

² Arviomuistio alkoholilain uudistamistarpeista, STM 2013

lisääminen ei toteuta alkoholihaittojen vähentämisen tavoitetta. Lakiin tulee myös kirjata, miten lain terveysvaikutuksia arvioidaan ja missä vaiheessa arviointi tapahtuu.

Täsmällinen tavoite on välttämätön siitäkkin syystä, että uudistuksen tavoitteita ei voida saavuttaa pelkästään alkoholilakia muuttamalla vaan uudistukseen tulee kuulua myös muiden hallinnonalojen toimia.

- **SOSTE edellyttää alkoholilaille täsmällisiä kansanterveyslähtöisiä tavoitteita, tietoon perustuvia ja kustannustehokkaita toimenpiteitä sekä seurantaindikaattoreita. Lakiin tulee kirjata myös ajankohdat vaikutusten arvioinnille tai laki voidaan säätää määräajaksi.**

Alkoholilla on alkoholisairauksien lisäksi merkittävä yhteys keskeisten kansansairauksien (syöpä, sydän- ja verenkiertosairaudet, diabetes, hengityselinsairaudet) syntyyn. Kansantaudit ovat yleisiä väestössä ja lisäksi usein yleisiä kuolleisuuden aiheuttajia. Kansantaudit vaikuttavat työkykyyn ja niiden hoito on terveydenhuollon palveluita vaativaa. Tästä johtuen kansantaudeilla on suuri vaikutus myös kansantaloudelle.

Maailman terveysjärjestö WHO on kroonisten kansansairauksien toimintaohjelman 2013-2020 määrittellyt kansansairauksille 25% ehkäisy tavoitteen. Tämä edellyttää 10% vähennystä alkoholin kokonaiskulutukseen.

- **SOSTE esittää alkoholilain tavoitteeksi kokonaiskulutuksen vähentämistä 10%:lla vuoteen 2020 mennessä.**

LUKU 2 - Luvanvaraisuus

17§ Alkoholijuomien vähittäismyyntilupa ja sen myöntämisen edellytykset

Lakiluonnoksen merkittävin uudistus koski saatavuuden lisäämistä siten, että jatkossa tuotaisiin väkevempiä (max 5,5 tilavuusprosenttia) alkoholijuomia Alkon myynnistä elintarvikekauppojen, kioskien ja huoltamoiden vähittäismyyntiin. Uudistus koski A-oluita, nykyistä vahvempia siidereitä sekä long drink-juomia sekä alkoholipitoisia juomasekoituksia riippumatta niiden valmistustavasta.

Olut on eniten käytetty alkoholijuoma, ja sitä ostetaan pääosin vähittäiskaupoista. Yli 45 prosenttia juodusta alkoholista Suomessa on olutta, ja siksi sen aiheuttamat terveyshaitat ovat mittavat. On arvioitu, että noin puolet kuluttajista siirtyisi A-oluen käyttäjiksi, ja kokonaiskulutuksen kasvu tulisi pääosin vahvempiin tuotteisiin siirtymisestä. Vahvemmat tuotteet ja fyysisten myyntipisteiden määrän lisääntyminen 350:sta 5500:een lisää kokonaiskulutusta Terveyden ja Hyvinvoinninlaitoksen varovaisten arvioiden mukaan 5-6 % nykyisestä.

MUUTOKSEN VAIKUTUKSET VÄESTÖN TERVEYTEEN JA HYVINVOINTIIN

1. Alkoholisairaudet ja kansansairaudet

Myyntipisteiden lisääntyminen, valikoimien laajeneminen, väkevämmät juomat ja erikoistarjousten kautta halvemmat hinnat takaavat kulutuksen ja haittojen kasvun. Seurauksena on välittömiä vaikutuksia, kuten vuoden 2004 veroalen yhteydessä, jolloin ensimmäisen vuoden aikana oli 600 ”ylimääräistä” alkoholikuolemaa. Kulutuksen kasvulla on pitkällä aikajänteellä vaikutus sekä alkoholiperäisten että pitkäaikaisten kansansairauksia ilmaantumiseen; esimerkiksi syövän ja alkoholin yhteys on vahvempi kuin on aiemmin oletettu. Alkoholin kulutuksen vähentämisellä on siis suuri merkitys kroonisten kansansairauksien ennaltaehkäisylle. Jos epäonnistutaan alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämisessä, epäonnistutaan myös kansansairauksien ehkäisyssä.

Alkoholi ei ole myöskään kansanterveydellisesti pieni asia, kun esille nousevat hoitoon ja kuntoutukseen hoitoon liittyvät kysymykset. Esimerkiksi yksi hoitopäivä erikoissairaanhoidossa maksaa 3 000 – 5 000 euroa.

2. Terveyserojen kaventaminen

Vaikka alkoholia käyttävät ja sen haitoista kärsivät kaikki väestöryhmät, sama alkoholimäärä aiheuttaa huonossa sosiaalisessa asemassa olevalle enemmän haittoja kuin hyväosaiselle. Epäterveelliset elintavat kasautuvat sosiaalisen hierarkian alapäässä, jossa yleinen terveydentila on huonompi ja kynnys palveluihin on korkeampi.

Miehet juovat enemmän kuin naiset. Riskikuluttajista joka neljäs on mies, naisista joka kymmenes. Vuosituhannen alussa 25-vuotiaan miehen elinajanodote oli seitsemän vuotta lyhyempi kuin saman ikäisen naisen. Miesten elinajan odote tulohaitarin alapäässä on 11 vuotta lyhyempi kuin yläpäässä.

Kuten vuoden 2004 alkoholi-alesta muistamme, sen kärki kohdistui alemmissa sosioekonomisessa asemassa oleviin ja syvensi terveyseroja. Lakiluonnoksen toimenpiteet eivät vähennä sosioekonomisia terveyseroja, vaan saatavuuden lisääminen ylläpitää tai jopa lisää eriarvoisuutta.

3. Naiset ja nuoret

Limuviinat lisäävät elintarvikeliikkeiden myyntiä ja laajentavat käyttäjäkuntaa. Erityisesti naiset ja nuoret ovat limuviinon käyttäjiä. Naiset ovat haavoittuva ryhmä, sillä terveydelliset ja sosiaaliset haitat esiintyvät alemmilla kulutustasoilla kuin miesten. Tutkimus on tuonut viime vuosina esiin myös rintasyövän ja alkoholin vahvan yhteyden: riski kasvaa ensimmäisestä annoksesta lähtien.

Juuri voimaan tulleessa tupakkalaissa kiellettiin nuorten suosimat maustetut tupakat. Siksi on käsittämätöntä, että maustettujen limsalta maistuvien alkoholituotteiden saatavuutta halutaan lisätä, sillä myös ne ovat nuorten suosiossa ja on hyvin todennäköistä, että näiden kulutus lisääntyy saatavuuden lisääntyessä. Limuviinat voivat toimia myös porttina muihin alkoholijuomiin.

Ostokokeiden perusteella kauppa ei ole onnistunut ikärajavallonnassa yhtä hyvin kuin Alko, joten myös alle 18-vuotiaat saavat nykyistä vahvempia tuotteita käyttöönsä.

Koska nuorten alkoholin käyttö on polarisoitunutta, on todennäköistä, että humalajuominen lisääntyy niissä ryhmissä, missä se nytkin on yleistä. Näin tapahtui myös veroalen yhteydessä 2004. Varhainen alkoholidebyytti ja varhain alkanut humalajuominen edesauttavat alkoholiriippuvuuden syntymisessä. Tämän lisäksi on olemassa sairauksia, jotka vaikuttavat siihen, että alkoholiriippuvuus kehittyy nopeasti. Myös tätä edesauttaa nuoruudessa alkanut alkoholin väärinkäyttö.

- **SOSTE esittää kohdistettua haittaveroa limuviinoille nuorten ja naisten alkoholihaittojen ehkäisemiseksi. Näin on tehty jo aiemmin useassa Eu-maassa. Veron tuotto tulee kohdistaa päihdehaittojen ehkäisyyn.**

4. Ikääntyvien alkoholin käyttö

Tulevina vuosina eläkeikään tulevat ns. suuret ikäluokat, jotka ovat tottuneet käyttämään alkoholia aiempia sukupolvia enemmän. Aiemmin omaksutut alkoholin käyttötavat ja tottumukset jatkuvat myös eläkeiässä, ja kolmas osa riskikuluttajista alkoholisoituu vasta eläkeiässä. Yksinäisyys on eräs lisääntyvä riskitekijä alkoholin käytölle. Alkoholiehtoiset tapaturmat ovat vähentyneet kulutuksen vähentymisen myötä 2008 lähtien. Näin ei ole kuitenkaan käynyt yli 65-vuotiaiden osalta. Lisäksi tämän ryhmän suhteellinen kuolleisuus alkoholiin on noussut. On mahdollista, että ikäihmisten määrän kasvaessa heidän alkoholiongelmien määrä kasvaa jo nyt tilanteessa, jossa kulutus laskee.

5. Arkielämä

Alkoholi haittaa arkielämää. Pienikin annos alkoholia heikentää muistijäljen syntymistä, keskittymiskykyä ja unen laatua, millä on taas merkitystä työkykyyn ja arjessa jaksamiseen. Koska alkoholia käytetään aiempaa useammin, nämä haitat koskettavat myös suurta määrää ”keskivertokuluttajaa” suurkuluttajien lisäksi. Näiden haittojen laajuutta ja vaikutuksia esimerkiksi työelämässä on vaikea arvioida, ja siksi niiden taloudellinen menetys jää haittakustannusten ulkopuolelle.

6. Haitat kolmansille osapuolille

Haitat käyttäjien läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle lisääntyvät. Alkoholin kulutuksen kasvu uhkaa erityisesti lasten ja perheiden hyvinvointia. Raskauden aikainen alkoholinkäyttö vaarantaa vakavasti sikiön ja lapsen tervettä kasvua. Alkoholi liittyy suureen osaan perheväkivallasta. Vanhempien liiallinen päihteiden käyttö aiheuttaa perheissä turvattomuutta. Nämä riskit eivät koske vain alkoholiperheitä, vaan kaikkia perheitä, joissa alkoholia käytetään ajoittain runsaasti. Myös aikuiset kärsivät päihtyneen käytöksestä tai ahdistelusta.

Uusimmat tutkimukset osoittavat, että alkoholin kolmansille osapuolille aiheuttama haitta on suurempi kuin vastaava tupakan aiheuttama haitta. Tupakkalaki on säädetty siten, että se suojaaa myötä kolmansia osapuolia (tupakointikiellot sisällä, työpaikoilla, autossa lasten läsnä ollessa, parvekkeilla jne). Alkoholilaissa tulisi olla sama lähtökohta.

Lisääntyvä myynti herättää kysymyksen järjestyshäiriöiden ja ilki- ja väkivallan lisääntymisestä kauppojen ympäristössä. Lakiesityksestä puuttuu säännös alkoholijuomien nauttimisesta ja hallussapidosta siltä osin kun ne liittyvät alkoholijuomien vähittäismyyntiin ja anniskeluun ja niiden valvontaan.

- **SOSTE edellyttää alkoholilaille lapsivaikutusten ennakoarviointia**
- **SOSTE esittää turvallisuuden kehittämistä yhteistyössä SM:n kanssa**
- **SOSTE esittää, että alkoholilaissa säännellään myös alkoholijuomien nauttimista ja hallussapitoa koskien vähittäismyyntiä ja anniskelua**

7. Yleinen mielipide

Ihmiset ovat tyytyväisiä nykyiseen alkoholipolitiikkaan. Ihmisten näkemyksiä alkoholipolitiikasta on kartoitettu vuosikymmenten ajan, joten vertailupohja näkemyksille on hyvä. Viime vuoden (2016) tehtyjen gallupien mukaan valtaosa ihmisistä on tyytyväisiä nykyiseen alkoholipolitiikkaan eikä toivo siihen lievennyksiä vaan tiukemman alkoholipolitiikan kannattajien määrä on kasvanut. Valtaosa suomalaisista (56%) ei kaipaa saatavuuden lisäämistä.³⁴ SOSTE pitää huolestuttavana tilannetta, että lakiluonnos painottaa hyvin vahvasti kaupan intressiä, vaikka ihmiset näkevät asian toisin.

- **SOSTE esittää, että kansalaisten mielipide huomioidaan lakiluonnoksessa**

Pienpanimoille halutaan antaa mahdollisuus ns. käsityöläisöluiden myyntiin valmistuspaikalta viinitiloilta tapahtuvan marjaviinien myynnin mukaisesti. SOSTE kannattaa tätä, jos Eukomissio näyttää asialle vihreää valoa eikä asia johda muiden tuotteiden myynnin lisäämiseen. Marjatilojen myynnin osalta kyse on pienistä alkoholimääristä, joten niiden kansanterveydellinen vaikutus on vähäinen. Periaatteessa SOSTE ei kuitenkaan kannata tällaisia poikkeuksia

LUKU 5 - Alkoholijuomien vähittäismyynti ja anniskelu

Suuri osa anniskelua koskevista muutoksista liittyy vanhentuneiden ja tarpeettomien normien purkuun. Tarpeettomien ja jäykkien säännösten purkaminen on kannatettavaa, sillä toimimattomina ne saattavat johtaa jopa lain kiertämiseen.

37§ Vähittäismyynnin ja anniskelun henkilökunta

Ravintolaympäristö on työpaikkana vaativa. Siksi SOSTE esittää, että ”vastaavalle hoitajalle tai hänen sijaiselleen” asetetaan laajemmat vaatimukset koulutuksen ja kokemuksen suhteen

³ <https://www.thl.fi/fi/-/kansa-ei-toivo-valjempaa-alkoholipolitiikkaa>

⁴ <http://www.ehyt.fi/fi/kysely-suurin-osa-suomalaisista-ei-kaipaa-alkoholin-saatavuuden-lis%C3%A4%C3%A4mist%C3%A4-0>

kuin pelkkä täysi-ikäisyys. On hyvä, että osaamistodistus vaaditaan kaikilta työntekijöiltä. Se antaa riittävät tiedot alkoholilaista, mutta ravintolassa sattuu usein tilanteita, jolloin vaaditaan laajempaa osaamista, hyviä vuorovaikutustaitoja ja kokemusta. Esimerkiksi Ruotsin STAD-projekti on hyvä esimerkki siitä, että koulutuksella voidaan lisätä tarjoilijoiden valmiuksia esimerkiksi asiakkaan humalatilanteiden arviointiin ja ehkäistä ja purkaa väkivaltatilanteita⁵.

- **SOSTE kannattaa normien purkamista siltä osin, kun niillä on vain vähän tai ei ollenkaan vaikutuksia kansanterveyteen.**
- **SOSTE esittää, että ”vastaavalta hoitajalta ”edellytetään laajempaa koulutusta ja kokemusta kuin muulta tarjoiluhenkilökunnalta.**

41§ Vähittäismyyntiaika

Siinä tapauksessa, että esitys annetaan luonnoksen mukaisena, vuoden 2016 alussa tapahtunut kauppojen myyntiaikojen vapauttaminen ei saa johtaa siihen, että alkoholin myyntiaikoja pidennettäisiin, mikä merkitsisi saatavuuteen ylimääräistä lisäystä. Jo nyt vähittäiskaupan alkoholin myyntiajat ovat laajemmat kuin Alkon. Myynnin jatkamisella klo 23 saakka voisi olla merkitystä myös ravintoloiden myyntiin.

- **SOSTE kannattaa, että kaupan aukioloajat säilytetään ennallaan klo 9-21**

43§ Jatkoaikailmoitus

Koska olosuhteet vaihtelevat paikkakunnittain. Koska kunnissa tunnetaan paikalliset olosuhteet, SOSTE kannattaa, että kunnalla on oikeus kieltää anniskelun jatkaminen määrättyllä kunnan alueella.

LUKU 9 – Valvonta ja ohjaus

58§ Valvonta ja siihen liittyvä ohjaus

SOSTE kannattaa alkoholi- ja huumeiden vähittäismyynnin, anniskelun ja markkinoinnin valvontaa maakunnan tasolla. Näin taataan yhteneväiset käytännöt maakunnan alueella.

LUKU 13 - Erinäiset säädökset

83§

⁵ *Stockholm Prevents Alcohol and Drug Problems (Andréasson et al. 1999).*

SOSTE kannattaa, että kunnat voivat omien järjestyssääntöjen puitteissa rajata alueita, missä alkoholia saa/ei saa nauttia. Myös poliisin täytyy voida kieltää nauttiminen yleisellä paikalla. Poliisilla täytyy olla myös oikeus alaikäisen tavaroiden ja vaatteiden tutkimiseen ja alkoholijuomien poisottamiseen henkilöltä, jolla ei ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

- **SOSTE kannattaa poliisin oikeuksien säilyttämistä 83§ mukaisesti**

MUUTA

Lainsäädännön vaikutukset talouteen ja työllisyyteen

Lakiluonnoksessa olevan arvion mukaan viime aikaiset alkoholiveron korotukset ovat vähentäneet erityisesti panimoiden ja päivittäistavara-kaupan myyntiä ja vuoden alusta voimaantullut aukioloaikojen vapautuminen on ilmeisesti saattanut pieniä kauppia taloudellisiin vaikeuksiin. Alkoholimyynnin osuus on pienillä kaupoilla suhteellisen suuri. Lisäämällä alkoholin kokonaisyntiä voitaisiin tukea sekä panimoteollisuutta että päivittäistavara-kauppaa hankalassa tilanteessa. SOSTEn mielestä tämä lähtökohta on väärä.

Lausunnossa olevan arvion mukaan lainsäädäntöuudistus koettelisi eniten muun kuin alkoholialan yrityksiä. Niille alkoholin kulutuksen kasvun arvioidaan merkitsevän useiden kymmenien miljoonien tuotannon menetyksiä yrityksille (OECD:n mukaan 1% bkt:sta)⁶.

Positiiviset talousvaikutukset kohdistuvat puolestaan päivittäistavara-kauppaan, jonka halpenemisen ja saatavuuden parantumisen seurauksena.

Negatiivisimmat vaikutukset kohdistuvat puolestaan Alkoon, jolle menetykset tuottojen ja myynnin osalta olisivat niin suuret, että tällä voisi olla suuri merkitys myyntiverkkoon ja alan työpaikkoihin. Monopolijärjestelmän avulla on voitu rajoittaa yksityistä voitontavoittelua alkoholin tuotannossa sekä toimia kansanterveyttä tukien. Jos lakiesitys annetaan luonnoksen mukaisesti, Alkon rooli kansanterveyslähtöisenä toimijana kutistuu. Tätä roolia ei vahvista nyt ehdotetut aukioloaikojen tai jakelukanavien laajentaminen.

Lakiluonnoksella ei arvioida olevan suuria työllisyysvaikutuksia. Ravintoloiden osuus alkoholisidonnaisesta työllisyydestä on 63%. On arvioitu, että parhaimmillaankaan työllisyysvaikutuksia ei synny, sillä esitys painottuu vahvasti kaupan kilpailuasetelman edistämiseen. Panimoiden myynti voisi kasvaa 100 miljoonan euron verran, mutta on epätodennäköistä, että muutos lisäisi alan kokonaistyöllisyyttä. Pienpanimoiden osalta työntekijöiden lisäys voisi olla muutamia kymmeniä.

⁶ Myös Jarl, Johansson, Eriksson, Eriksson, Gerdtham, Hemström, Selin, Ramstedt. Till vilket pris? Om alkoholens kostnader och hälsoeffekter i Sverige 2002. SoRAD- Forskningsrapport nr 37 -2006.

SOSTEn mielestä elinkeinopoliittisia näkökohtia ei pidä nostaa sosiaali- ja terveystieteiden näkökohtien rinnalle, vaikka lain tuleekin sovittaa eri intressejä toisiinsa. Nyt elinkeinopoliittinen intressi korostuu, ja maksajina ovat muut yritykset tuotannon menetyksinä, samoin Alko sekä ihmiset menetettynä terveytenä ja hyvinvointina.

Lopuksi

Alkoholipolitiikka on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala, joten lähtökohdan tulee olla ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Alkoholit ja tupakka yhdessä ovat merkittäviä terveyshaittojen aiheuttajia niin käyttäjälle kuin kolmansille osapuolille. SOSTE katsoo, että alkoholilaki tulee kirjoittaa tupakkalain hengessä. Tupakkalain vaikutuksista on näyttöä, että sen avulla on pystytty systemaattisesti vähentämään tupakointia ja sen haittoja.